

LİSÂNÜ'L-ARAB

cemü'l-me'âcim, Beyrut 1993, s. 220-221, 234; Tefkik Dâvûd Kurbân, "Emşile mine'l-aglâti'l-vâkı'a fi Lisâni'l-'Arab", *MMIADm.*, XXXIX (1964), s. 510-515, 687-702; XL (1965), s. 533-535, 678-690, 890-895; XLI (1966), s. 203-208, 388-391, 546-567, 728-741; XLII (1967), s. 363-365, 641-643; Ahmed Muhtâr Ömer, "İbn Manzûr el-Lugavî", *Revista del Instituto de Estudios Islámicos en Madrid*, XVIII, Madrid 1974-75, s. 155-164; Fârûk Mahmûd el-Cenûbî, "Menhecû İbn Manzûr ve menhecühû fi Lisâni'l-'Arab", *Âdâbü'r-Râfideyn*, VII, Musul 1976, s. 507-528; Hannâ Haddâd, "Cühûdü'l-mu'âşırîn fi hîdmeti Lisâni'l-'Arab ve fihristihî", *The Arabist Budapest Studies in Arabic*, XI-XII, Budapest 1994, s. 135-150; Ahmed Ateş, "İbn Manzûr", *İA*, V/2, s. 768-769; İbrâhîm el-Ebyârî, "Lisânü'l-'Arab", *Tİ*, I, 353-367; Muhammed Cevâd-ı Envârî, "İbn Manzûr", *DMBİ*, IV, 704-706.

HULÛSİ KILIÇ

LİSÂNÜ'L-MİZÂN

(لسان الميزان)

Zehebî'nin zayıf râvilere dair
Mizânü'l-'îtidâl'inin
İbn Hacer el-Askalânî
(ö. 852/1449)

tarafından yapılan muhtasarı, zeyli
ve ikmalî mahiyetindeki eser
(bk. MİZÂNÜ'L-'İTİDÂL).

LITTMANN, Enno

(1875-1958)

Alman dilbilimci ve şarkiyatçısı.

Kuzey Almanya'nın Oldenburg şehrinde doğdu. Babasının yabancı dillere ilgi duyan ve evinde dille ilgili çeşitli kitaplar bulunduran bir matbaacı olmasının da etkisiyle henüz lise öğrencisi iken Grekçe, Latince, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, İspanyolca ve Ortadoğu dillerinin esaslarını öğrendi; ayrıca yaz tatillerinde gittiği akrabalarının yanında Kuzey Almanca ile fasih Almanca arasındaki farklılıklar üzerine çalıştı. 1895-1898 yıllarında Berlin, Greifswald, Halle ve Strasburg üniversitelerinde dil bilimi okudu; en önemli hocaları Sâmî dilleri ve aruz uzmanı Franz Praetorius, ilâhiyatçı ve tarihçi Emil Kautsch, tarihçi Eduard Meyer, Germanist Otto Bremer ve Habeş dilleri uzmanı August Dilmann'dır.

1898'de İbrânice ve din dersleri öğretmenliğiyle Almanca, Latince ve İngilizce öğretmen yardımcılığı sınavlarını kazanan Littmann, birkaç ay sonra Habeşistan'ın Tigre dilinde fiiller üzerine hazırladığı tezle dil bilimi doktoru oldu ve Strasburg Üniversitesi'nde Theodor Nöldeke

ile birlikte çalışmaya başladı. 1899-1900'de Amerika Princeton Üniversitesi'nin Ortadoğu'ya düzenlediği arkeolojik bir araştırma gezisine katıldı. 1901'de bu üniversitenin Doğu dilleri bölümüne okutman tayin edildi ve 1906 yılına kadar görevini sürdürdü; bu arada 1904-1905'te ikinci defa Suriye ve Filistin'e bir araştırma gezisi yaptı. 1906'da Strasburg Üniversitesi'nde Nöldeke'den boşalan Şarkiyat Merkezi'nin yöneticiliğine getirildi ve 1951'de buradan emekliye ayrıldı. Uzun akademik hayatı boyunca Göttingen, Bonn ve Tübingen üniversitelerinde kısa sürelerle misafir hoca olarak bulundu; konferanslar vermek ve Kahire Akademisi'nin toplantılarına katılmak üzere sık sık Mısır'a gitti. Tigre diline ait metinler derlemek ve Kral Ezânâ'nın (IV. yüzyıl) eski Geez dilindeki kitâbelerini okumak için Habeşistan'a ve bir Amerikan araştırma heyetiyle birlikte henüz tamamen çözülememiş olan Lidya dilindeki kitâbeleri incelemek üzere Sardes'e (Manisa) seyahatler yaptı. 1904-1911 yılları arasında *Bibliotheca Abessinica* ve 1922-1934 yıllarında *Zeitschrift für Semitistik* adlı dergileri çıkardı. Mayıs 1958'de Tübingen'de ölen Littmann Berlin, Göttingen, Mainz, Amsterdam, Brüksel, Kahire, Kopenhag, Paris ve Roma bilimler akademisinin asil üyesi ve birçok akademinin onur üyesi idi; aldığı çeşitli nişanlar arasında Dünya Barış Cemiyeti'nin 1931 yılında verdiği "Pour le mérite" (liyakat) nişanı da bulunuyordu.

İrili ufaklı eserlerinin sayısı 549'a ulaşan Littmann'ın ilgi alanı çok geniştir. Habeşistan ve Kuzey Afrika'dan Kıbrıs, Anadolu, Kafkaslar dahil Uzakdoğu'ya kadar devam eden bütün bir coğrafyanın dil-edebiyat, arkeoloji-tarih, etnoloji, ilimler tarihi ve folkloruyla ilgilenmiş; Mısır papirüslerinden Sumer, Asur, Hitit tabletlerine, Sebe kitâbeleri ve Habeş, Kıptî,

Ârâmî deri tomarlarından Ermeni, Soğd, Hint, Çin, Tibet, Japon yazmalarına kadar bu coğrafyadaki yazılı belgelerin çözümleri üzerinde durmuş; Tevrat, İncil ve Kur'an'ı incelemiş; Müsevlik, Yakınoğu Hıristiyanlığı ve İslâmiyet'i tek tek ve karşılaştırmalı olarak ele almış; telif çalışmalarının yanında Habeş ve Arap halk dillerinden Almanca'ya çeviriler yaparak bunlardan özellikle altı ciltlik *Binbir Gece Masalları* ile Arabistler arasında büyük ün kazanmıştır.

Littmann'ın eserlerinden bazıları şunlardır: *Neuarabische Volkspoesie* (Berlin 1902); *A List of Arabic Manuscripts in Princeton University Library* (Princeton-Leipzig 1904); *Ustûretü meliketi Sebe* (1904[el-Mektebetü'l-Habeşiyey]); *Geschichte der äthiopischen Litteratur* (Leipzig 1909); *Tausend und eine Nacht in der arabischen Literatur* (I-VI, Leipzig 1921-1928); *Morgenländische Wörter im Deutschen* (Tübingen 1924); *el-Edebü'l-'Arabîyyü'l-mu'âşır* (Göttingen 1951); *Arabische Marchen* (Leipzig 1954); *Die schönsten Geschichten aus 1001 Nacht* (Wiesbaden 1955); *Arabische Marchen und Schwanke aus Ägypten nach mündlicher Überlieferung gesammelt, übersetzt und erklärt* (Wiesbaden 1955); *Wörterbuch die Tigre-sprache. Tigre-Deutsch-Englisch* (I-III, Wiesbaden 1956-1958; Maria Höfner ile birlikte); *Äthiopien* (Tübingen 1957); *Arabische und abessinische Dichtungen* (Zürich 1958) (eserlerinin tamamı için bk. *The Library of Enno Littmann 1875-1958*).

BİBLİYOGRAFYA :

A. Schall, "Verzeichnis der Schriften von Enno Littmann", *Ein Jahrhundert Orientalistik*, Wiesbaden 1955, s. 139-195; a.m.f., "Enno Littmann 1875-1958", *Bonner Gelehrte Beiträge zur Geschichte der Wissenschaften in Bonn*, Bonn 1970, s. 338-345; *The Library of Enno Littmann 1875-1958*, Leiden 1959, nr. 307; M. Höfner, "Nachruf auf Enno Littmann", *Af.O*, XVIII (1959), s. 483-484; R. Paret, "Enno Littman (1875-1958)", *ZDMG*, CIX (1959), s. 9-15; Thomas Fischer, "Wissenschaftlicher Nachlass Littmann (-Nöldeke)", a.e., CXXXV (1985), s. 26 vd.; H. H. Biesterfeldt, "Enno Littmann, Leben und Arbeit", *Oriens*, XXIX-XXX (1986), s. 1-101; T. W. Buckley, "Littmann, Enno", *New Catholic Encyclopedia*, Washington 1967, VIII, 857.

MEHMET KANAR

LIVÂ

(bk. BAYRAK; SANCAK).

Enno
Littmann